

SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA

TÍZ ÉVES A VÁROSI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY

1993. augusztus 19. – 2003. augusztus 19.

Tíz év, amely egy település történetében villanásnyi idő csak; egy emberöltőnyi életben talán egy hatod-heted élet; szorgos, lelkiismeretes munkával eltöltve sok ezer nap, óra és perc, mely alatt összegyűjthető több évtized-évszázad története, s az azokat megélők életének története.

Tíz év egy intézmény életében is hosszú idő - örömmel-bánattal, sikerekkel és nehézségekkel teli időszak.

Tíz évvel ezelőtt - 1993. augusztusában - az akkori könyvtárigazgató: Györgyné Juhász Katalin, s lelkes munkatársai: Németh Ákosné, Pintér Lászlóné az utolsó simításokat végezték el a felújított Arany János utcai házban, s rendezték az első kiállítást: "Balatonfüred régi képeslapokon...".

S elérkezett a nagy nap: augusztus 19-én ünnepélyes keretek között felavatásra, átadásra került néhai Bálint Jánosné, Toncsika egykori lakóháza, melyet álmai, s végakarata szerint Balatonfüred helytörténeti emlékei számára adományozott.

2003. augusztus 19-én születésnap ünnepségre hívtuk a város lokálpatriótáit, a várost szerető, s a köztért szívesen - szeretettel tevő városlakókat és az innen elszármazottakat.

A „születésnap” ünnepséget Elek Miklós gyűjteményvezető, s munkatársai készítették elő: Érsek Adrienn és Tóth-Bencze Tamás helytörténet-sz-könyvtárosok.

A lelkes támogatóknak, segítőknek se szeri, se száma: László Sándor festőmester és munkatársai: ifj. Hamza Imre és Fazekas László kifestették az épületet, Iglói János elkészítette a Gyűjteményt ismertető kiadványt, Csonka Endre az ünnepség utáni vendéglátást szervezte meg, Érsek László a kiállítás rendezésében, csinosításában vállalt komoly szerepet, a Helytörténeti Egyesület nőtagjai a harapnivalóról, a férfiak az innivalóról gondoskodtak... A felsorolást oldalakon keresztül lehetne folytatni, engedjék meg, hogy ne tegyem...!

Igazi születésnap ünnepség volt - köszöntőkkel, ajándékokkal, meglepetésekkel...

A város elmúlt tíz évében hivatalban levő polgármesterei emlékeztek vissza mindazokra a történésekre, melyek a Helytörténeti Gyűjtemény életében kiemelkedő események voltak.

Simon Károly a kezdetekre emlékezett: az örökhatározó Bálint Jánosné nagylelkű adományára, a Megyei

Közgyűlés határozata értelmében létrejött megállapodásra, amely a házat városi helytörténeti gyűjtemény kialakítására átadta Balatonfürednek, a felújítási munkálatokra, a városlakók önzetlen adakozására, amelynek eredményeképpen mára oly gazdag helyismereti - helytörténeti gyűjtemény jött létre.

Dr. Szalay László polgármestersége idején kezdődött meg az igazi kutatómunka, a Gyűjteménynek adományozott Zákonyi Ferenc és Lipták Gábor hagyaték rendezése, feldolgozása. Ebben az időszakban jött létre a Helytörténeti Egyesület, annak bizonyítékaként, hogy a városlakók, az innen elszármazott fürediek nem csak messziről szeretik városukat, de szívesen is tesznek érte, s a város múltjának, történetének feltárását szívügyüknek tekintik. Szólt a sok szép kiadványról, amely helytörténetünk munkájának köszönhetően került kiadásra, s elismerőleg beszélt az ifjúság nevelését és város iránti szeretetét segítő helytörténeti táborozás megszervezéséről.

Pálfy Sándor polgármester a köszönet hangján szólt a Gyűjteményben folyó munkáról, a fürediek összefogását, városszeretetét bizonyító adományokról és kutatómunkáról. Polgármestersége idején jelent meg a "Füredi História" című helytörténeti folyóirat első száma, amely nagyszerű példája és eredménye mindannak, ami az elmúlt 10 év munkáját jellemezte.

A város jelenlegi vezetése, Képviselő Testülete nevében dr. Kiszely Pál alpolgármester posztumusz "Pro Urbe - Balatonfüred Városért" kitüntetését adott át a néhai örökhatározó, Bálint Jánosné emlékére. Toncsi néni emlékét az egykori jóbarát, munkatárs, Rosta Sándor, a BRIB elnöke idézte fel, megható szavakkal emlékezve a hihetetlen életerőt, ember- és munkaszeretetet sugárzó asszonyra.

A Gyűjteménynek otthont adó ház adományozója emlékét tárló őrzi, benne a posztumusz kitüntetés, oklevél és emléklapok: Bálint Jánosné 1924-1986. "Pro Urbe - Balatonfüred Városért", 2003.

A születésnap alkalmából kiállítás nyílt a Gyűjteményben "Köszönet a füredieknek" címmel. A kiállítást a Gyűjtemény korábbi vezetője, Németh Ákosné nyitotta meg.

Megköszönte mindazok adományait, akik a Gyűjteménynek adták legföltettebb családi emlékeiket, leveleiket, fényképeket, okleveleket, bizonyítványokat és kitüntetések; a várost ismertető-bemutató képes-

lapokat, térképeket, könyveket; az enyészet elől megmentett, a város múltját kézzelfogható közelségbe hozó tárgyakat: az utcanév-táblákat, az agyagtéglat, a zászlókat, a szőlőművelő eszközöket.

A kiállítás az elmúlt 10 évben a Gyűjteménynek adományozott tárgyakból, írásos és képi dokumentumokból áll:

A kiállítás fő helyén az erre az alkalomra a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumtól kölcsön kapott körmeneti kereszt volt látható. E kereszt a Papsoka templom-romnál (az egykori Szent Mihály templomnál) folytatott ásatások során került elő, valószínűleg a XI. századból való.

A kiállítás másik legrégebbi emléke az Újhelyi-család nemeslevele 1626-ból. A királyi címeres függőpecséttel kiadott oklevelet az Országos Levéltár a millennium évében felajánlasként ingyen restaurálta.

A kiállítási tárlókban a város történetével ismerkedhetünk meg:

A bejáratnál néhai Darnay Erzsébet tanítónő asztalát Eötvös Károly relikviák díszítik: levelei, dedikált fényképei. Sajtó- és nyomdatörténet bontakozik ki a régi balatonfüredi újságok és nyomdatörténeti eszközök bemutatásával. Láthatjuk a "Balatonfüred - Társadalmi, gazdasági hetilap, járási és községi értesítő" 1911. I. évf. 1. számát; a „Balatoni Figyelő” 1932. július 1. számát (mindössze 3 száma jelent meg összesen!); a „Balatonvidéki Vörös Újság” egyetlen fennmaradt számát, amely sajtó- és kortörténeti ritkaság; láthatunk könyvatos újságot 1914-ből, a „Balatonvidéki Hírmondó”-t.

A sajtótörténethez tartozik az a kiadói munka, amit a Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény az elmúlt évtizedben végzett: a könyvek, brossúrák, kiállítási és rendezvény-meghívók színesítik az intézmény tevékenységét.

A Gyűjtemény alapját képező Lipták és Zákonyi hagyaték két külön, de egymás melletti tárlóban kapott helyet. A valamikori szerzőtárs lokálpatrióták sokat tettek Füred hírnevének öregbítéséért, a helyi értékek megmentéséért.

Lipták Gábor író hagyatékából dedikált könyveket láthatunk Illyés Gyulától, Déry Tibortól, Németh Lászlótól, Passuth Lászlótól, Szabó Lőrincről - ők mindannyian a Lipták-ház vendégei, az író jó barátai voltak. A tárló legértékesebb darabja Keresztury Dezső kéziratos verse 1956-ból, melyet Lipták Gábor születésnapjára írt.

Zákonyi Ferenc idegenforgalmi szakíró és helytörténész volt. Akik szerencsésebbek voltak, s ismerhették őt, tudják, hogy fáradhatatlan volt a Balaton, Ba-

latonfüred népszerűsítésében, előadásokat hallhatunk tőle a rádióban, útikönyveket, idegenforgalmi kalauzokat írt, s járta a hivatalokat, hogy méltó emléket állíttasson mindazoknak, akik megfordultak településünkön, s elvitték jóhírünket a nagyvilágba.

A tárlóban kitüntetése, fotók, személyes tárgyai és egyéb relikviák láthatók.

Az iskolák történetéről mesélnek az elemi népiszkolai értesítők, a tanítói oklevelek, kinevezések, az iskolai jelvények, évkönyvek; a valaha a füredi iskolákban tanítók emlékét őrzik a tantestületekről készült fényképek.

A régi Füred (a Falu-Füred) emlékét őrzik a régi füredi nemesi és polgárcsaládoktól származó iratok: kereskedők, iparosok, gazdák fotói, munkásigazolványok, ipartestületi tagsági könyvek.

Régi épületeket, üzleteket, műhelyeket láthatunk fotókon, festményeken, képeslapokon.

Községi és megyei iratok tanuskodnak a településen történekről, a családok közötti megállapodásokról, öröklésekről birtoklevelek, egyezséglevelek szólnak.

Az I. világháború emlékét idézik a táborigazdálkodás emléktáblái, amelyek néhány évtizeddel ezelőtt még a református templom kertjében lehetett látni...

A szőlőművelés, bortermelés mindig is meghatározó volt a település életében: kitüntetési okleveleket olvashatunk, fotó-életképeket láthatunk régi szüreti felvonulásokról, a szüretelőkről, a Borhetekről. Boroscímkék, cégtáblák, borrendi ruhák, szőlőművelő eszközök színesítik a kiállítást.

A „Savanyúvíz”, a fürdőtelep emlékeit őrzik a gyógyásattal, a sportérettel, a hajóépítéssel, a Füred híres vendégeivel, a fürdőélettel, az Anna-bállal foglalkozó tárlók. Megcsodálhatók az első füredi fotográfus mester, Lengyel Soma alkotásai az 1863 és 1883 közötti időkből.

A 18-19. századból való könyvek, képeslapok, fotók a füredi gyógyászatot ismertetik, népszerűsítik.

Láthatjuk a füredi klubházépítés (Balatoni Yacht Club) részvényeit, tagsági igazolványokat, jelvényeket, kitüntetéseket, a sportklub pecsétnyomóját; a hajógyári relikviák között különlegesség a Richard Yung angol hajóépítő mestert és munkatársait ábrázoló, Lengyel Samu fotográfus által készített fotó.

Füred híres vendégeinek emlékét őrzik: Jókai Mór névjegykártyája saját kezű soraival, Rabindranath Tagore-ról készült fotók, a Keresztury Dezső, Lóczy Lajos, Blaha Lujza, Vaszary Kolos, Huszka Jenő, Kisfaludi Strobl Zsigmond, Salvatore Quasimodo relikviák.

A fürdőélet színes, érdekes világába nyerünk betekintést az első füredi képeslapból, amely 1896-ban került kiadásra; ajándék dísz tárgyakat láthatunk: fára festett füredi látképeket, képeslapokat, bőröndcímkeket, térképeket, vendégnévsort 1841-ből, 1888-ból, 1894-ből.

Az Anna-bál emlékét idézik a színes, változatos meghívók, a hölgyek nyakába akasztott szívek, az emlékplakettek, az Anna-báli újságok.

"Füred a Magyar Királyság dísze" - József nádor 1821-ből való sorai méltán tették büszkévé elődeinket.

A tárlókban láthatjuk Garay János: Balatoni kagylók című kötetének 1848-as kiadását, Kisfaludy Sándor korabeli versesköteteit, a Savanyúvíz - kutat ábrázoló levélpapírt 1859-ből, füredi metszett emlékpoharat, szebbnél szebb metszeteket és fotókat a több évszázados múltból.

A kiállítási helyiségek falain a város „tárgyi emlékei” láthatók.

Utcanévtáblák, a volt Eszterházy téglagyárban készült, évszámmal, jellel ellátott téglák, letétként a Tűzoltó Egyesület 1881-ben készült zászlajának másolata, melynek eredeti nyelén a támogatókat jelölő réztáblácskák láthatók, az Egyesület működésének néhány emléke: színielőadás plakátja, meghívók, oklevelek.

A faültetések emlékét őrzik a Tagore és a Quasimodo emlékfá ültetések első emléktáblái, a „boldog békeidők” emlékét idéző részvények, üzlet-részjegyek, az üzletek névtáblái.

Különleges menetredek díszlenek a falon, nosztalgia teltve egy régen letűnt világ után: hidroplán menetrend 1923-ból, hajó és autóbusz menetrend 1903-ból és 1923-ból.

Iratok, rajzok, levelek, festmények őrzik neves személyek és rég letűnt idők emlékét: Veres Péter politikus-író levelezőlapja, melyet egy írói est alkalmából írt Füredre, Barabás Gizella festőművész mini - akvarellje, melyet Máthé Jánosnak ajánlott; láthatunk orosz nyelvű postamasteri igazolványt, kéményszűrtési számlát 1903-ból, gyászjelentéseket, és részvét-nyilvánító leveleket, megható, szép gondolatokkal.

A Gyűjtemény egyetlen szobra igen értékes és megbecsült darabja a háznak: Ferencsik János karnagy, Balatonfüred első díszpolgára bronz mellszobra a neves szobrász, Ferenczy Béni alkotása, 1952-ből.

A Gyűjtemény 10 éves évfordulójára készült ismerető szerint ez a „Köszönet...” 28 település 279 adományozójának szól: a füredieknek és a füredi gyökereiket soha el nem feledőknek.

Az ünnepség jeles pillanata volt egy új, már nagyon hiányzó, gyönyörű könyv bemutatása.

„Üdvözet Balatonfüredről - Válogatás a Városi Helytörténeti Gyűjtemény képeslapjaiból, 1896-1945” című kötet helytörténészeink: Németh Ákosné és Elek Miklós szerkesztésében és magyarázataival jelent meg, a Faa Kiadó és Nyomda (Veszprém) kiadásában.

Érdekes párhuzam, hogy a 10 évvel ezelőtti kiállítás is a Gyűjtemény képeslapjaiból nyílt meg. Mindaddig csak sóvárogunk egy ilyen szép kiállítású könyv után. A tervek és álmok végre valóra váltak, s a Balatonfüredre látogatók - és a fürediek is - rácsodálkozhatnak településünk egykori arcára, mára eltűnt vagy megváltozott épületeire, utcáira, az egykor itt élt emberekre.

A születésnap ajándékozással zárult:

Elismerő oklevelet és emlékplakettet nyújtott át Veszprém Megye Önkormányzata és Közgyűlése nevében Széki Patka László kulturális menedzser, Balatonfüred Város Önkormányzata nevében dr. Kiszely Pál alpolgármester, értékes könyvadományt kaptunk a Veszprém Megyei Honismereti Egyesülettől, melyet Bándi László elnök adott át.

A Gyűjtemény bővítésére tett javaslattal együtt került átadásra Kúronya Jenő építész bővítési látványterve és tervrajza, melyet megvitatásra és megvalósításra továbbadtunk Balatonfüred Város Képviselő Testületének. Ugyancsak Kúronya Jenő adományozott a Gyűjteménynek egy hajócsavar-kulcsot, amely a legendás Helka hajóé volt valamikor.

Az egykori Kőszínház makettjét és egy róla szóló verset kaptunk ajándékba Ujlaky Károly színművésztől, a színház Kiserdőben látható oszlopaikat ábrázoló festményt Károlyi Éva festőművésztől.

Az ünnepségre hozta el értékes adományait, családi vonatkozású emlékeit Z. Karkovány Judit, Iglói János, Rojtos János - mindezek átadása megható pillanatok közepette zajlott.

A mindannyiunk által ismert és szeretett, mára emlékké vált fürediek megidézése sokak szemébe csalt könnyeket.

A szívszorogató perceket feloldotta a legvidámabb születésnapi pillanat: egy születésnapi torta, a 10. évfordulót idéző gyertyával és tűzijátékkal.

Az ünnepség kötetlen beszélgetéssel, a jófajta füredi bor kóstolásával zárult a késő esti órákban.

Köszönjük, fürediek, a jó szót, a segítséget, a múlt iránt érzett felelősséget, a felejtés elleni tenniakarást, a szorgalmas gyűjtő- és kutatómunkát!

Segítségükre, együttműködésükre számítunk az elkövetkezendő tíz évben is!